

иккинчидан, спортни ривожлантириш вазирлиги томонидан жисмоний тарбия ва спорт соҳасидаги муаммоларни ўрганишга йўналтирилган лойиҳалар танловини ташкил қилиш, уларни молиялаштириш ҳамда ижодий гуруҳларни шакллантиришда ҳар бир соҳадан малакали мутахассисларни жалб қилиш орқали жисмоний тарбия ва спорт соҳасига оид янги сўз ва атамаларни қўллаш бўйича ўқув адабиётлари (энциклопедия, изоҳли луғат) яратиш;

учинчидан, жисмоний тарбия ва спорт соҳасида илмий изланиш олиб бораётган изланувчиларнинг илмий ишларини мазкур муаммоларни ўрганишга йўналтириш, ёшлар ўртасида илмда ахлоқийлик императивлари бўйича тушунтириш ишларини олиб бориш, жисмоний тарбия ва спорт соҳасига оид янги сўз ва атамаларни қўллаш муаммоларини ўрганишга йўналтирилган илмий мактабларни шакллантириш ва ривожлантириб бориш.

Адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 5 ноябрдаги “Спорт таълими тизимини тубдан такомиллаштириш орқали олимпия ва паралимпия спорт турлари бўйича спортчилар заҳирасини шакллантириш сифатини янада ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-5279-сон қарори.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2019 йил 29 октябрдаги “Илм-фан ва илмий фаолият тўғрисида”ги қонуни. 18-б.
3. Керимов Ф.А. Спортда илмий тадқиқотлар – дарслик. –Тошкент: Илмий тахника ахбороти – пресс нашриёти, 2021. 380-б.
4. Цвык В.А., Саввина О.В. Этика науки и этика научных публикаций. // «Человек и культура». 2017. № 3. -С. 8-22.
5. <http://www.eurecnet.org/information/germany.html>.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада жисмоний тарбия ва спорт соҳасида таълим бериш ҳамда илмий-тадқиқотларни ривожлантириш муаммолари таҳлил қилинган бўлиб, соҳада ворисийликни таъминлашда тушунча ва атамаларни тўғри ишлатиш, қабул қилиш масаллалари ҳамда илмий ишларни тайёрлашда “плагиат” ҳолатларини олдини олиш ишларини назорат қилиш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье анализируются проблемы образования, а также развития научных исследований в области физической культуры и спорта, вместе с этим разработаны предложения и рекомендации по правильному использованию понятий и терминов в обеспечении преемственности в данной области, контролю работ по предотвращению случаев плагиата в подготовке научных работ.

SUMMARY

This article analyzes the problems of education, as well as the development of scientific research in the field of physical culture and sports, along with this, proposals and recommendations are developed for the correct use of concepts and terms in ensuring continuity in this area, control of work to prevent plagiarism in the preparation of scientific papers.

JISMONIY MADANIYAT FAKULTETI TALABALARINING TABIIY - ILMIY SIKL FANLARI BO'YICHA MATEMATIK KOMPETENSIYALARINI TADQIQ QILISH

N.E.Yuldasheva – o'qituvchi

*Jismoniy tarbiya va sport mutaxassislarini qayta tayyorlash
va ularning malakasini oshirish instituti Farg'ona filiali*

Tayanch soʻzlar: matematik kompetensiya, fanlararo aloqadorlik, shakllanganlik darajasi, pedagogik test, tabiiy-ilmiy sikl fanlari, kasbiy bilim, savol-javob, befarqlik (indiferentlik) va vaziyatga bogʻliqlik.

Ключевые слова: математическая компетентность, межпредметная связь, уровень сформированности, педагогический тест, естественные науки, профессиональные знания, вопрос-ответ, равнодушие (индифферентность) и ситуационная зависимость.

Key words: mathematical competence, interdisciplinary communication, level of formation, pedagogical test, natural sciences, professional knowledge, question-answer, indifference (indifference) and situational dependence.

Muammoning dolzarbligi. Ixtisoslashtirilgan fakultet talabarlari oʻrtasida oʻtkazilgan soʻrovnomasida asosida boʻljak mutaxassislarining jismoniy madaniyat sohasidagi kasbiy bilimlari holatini tahlil qilish shuni koʻrsatdiki, maktab taʼlimi tizimidagi faoliyat olib borilishi uchun tabiiy-ilmiy sikl bilan bogʻliq fanlar uchun yaratilgan nazariya bazasi qoniqarsiz holati omillari aniqlandi, bu esa oʻz navbatida mutaxassislarining jismoniy tarbiya va sport mashgʻulotlari va sogʻlomlashtirish tadbirlari olib borishlar va ularning samaradorligiga sezilarli taʼsir qiladi.

Mazkur tadqiqot ishi Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 5-martdagi “Jismoniy tarbiya va sport sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PF-5368-son qarorida belgilangan vazifalar ijrosiga katta hissa qoʻshadi, sport”, shuningdek, jismoniy tarbiya va sportni yanada takomillashtirishga qaratilgan boshqa bir qator huquqiy hujjatlarni ijrosini koʻrib chiqishga turtki boʻla oladi.

Maqsad. Pedagogik eksperiment oʻtkazish jarayonida jismoniy madaniyat fakulteti talabalarining vakillik kontingenti boʻyicha oʻtkazilgan sotsiologik tadqiqotlar boʻljak mutaxassislarining ular oʻrganayotgan professional

kasbiy taʼlim sohasidagi matematik qobiliyat (kompetentligi) darajasini aniqlashga qaratilgan.

Tadqiqot usuli. Jismoniy madaniyat fakulteti talabarlari oʻrtasida savol-javob oʻtkazish metodi.

Tadqiqot natijalari. Pedagogik eksperiment davomida olingan eksperimental maʼlumotlar monitoringi shuni koʻrsatdiki, Jismoniy madaniyat fakulteti talabalarining 71,2 foizi tabiiy-ilmiy sikli fanlari, ayniqsa, matematika va biomexanika fanlari boʻyicha olgan nazariy bilimlaridan kundalik amaliyotda sust foydalanmoqda (1-jadval). Nazorat guruhida oʻtkazilgan shunga oʻxshash tadqiqotlar shuni koʻrsatdiki, bu koʻrsatkich atigi 53,4% ni tashkil qiladi.

Eksperimental guruh talabalarining asosiy ustunligi (71,5%) fanlararo aloqalarni tushunish, ularning ahamiyati va universitetdagi taʼlimning butun sikli uchun zarurligini anglash boʻlimlarida aniqlandi.

Oʻtkazilgan pedagogik eksperiment yakunida olingan maʼlumotlar shuni koʻrsatdiki, oʻqituvchilarning maʼlumotlariga koʻra, eksperimental guruh va ikkala guruh talabalarining 87,1 foizi (nazorat – 79,4 foiz, eksperimental – 90,9 foiz) tabiatshunoslik fanlari tsiklidan olgan bilimlarini jalb qilish bilan mashgʻulot tashkil qilish jarayoni boʻyicha oʻquv dasturini tuza oladilar.

1-jadval. Jismoniy madaniyat fakultetida o'quv jarayonida talabalarning asosiy ko'nikmalarini shakllantirganlik ko'rsatkichi, % da

№	Ko'rsatkichlar	Guruhlar	
		Nazorat guruhi	Ekspiriment guruhi
1.	Fakultetda o'qish jarayonida irodaning namoyon bo'lishi, maqsadlarga qat'iyatlikni ko'rsatish	14,2	24,6
2.	Tabiiy-ilmiy sikl fanlarining bilimlaridan o'quv jarayonida foydalanish	53,4	72,1
3.	Ta'limning butun sikli davomida fanlararo aloqalar va ularning ahamiyatini anglash	18,6	71,5
4.	Shaxsiy kasbiy faoliyatingizni tahlil qila olish qobiliyati	56,6	87,1
5.	Fanlararo aloqalar tamoyillari bo'yicha faoliyat yuritish vositalari va usullarini bilish	22,9	61,7
6.	Fanlararo aloqalar bo'yicha vositalardan foydalana olish qobiliyatiga amaliy rioya qilish	10,2	26,6

Ekspirimental guruh qatnashchilarining o'ziga xos xususiyati (89,4%) kasbiy faoliyatlarini tahlil qilish va tahlil asosida yangi maqsadlar qo'yish qobiliyatlarida namoyon bo'ldi, aksincha nazorat guruhidagi talabalarning 56,6 foizi o'z ishiga analitik yondashuvni o'tkazishda zaif ko'nikmalarni namoyon etgan.

Fakultetdagi tegishli fanlarga rahbarlik qilayotgan o'qituvchilarning fikricha, tajriba guruhi talabalarining 61,7 foizi kasbiy ko'nikmalarini shakllantirishga va takomillashtirishga e'tibor qaratgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 22,9 foizni tashkil etgan. Afsuski, ikkala eksperimental guruh talabalar o'rtasida Fanlararo aloqalar bo'yicha vositalardan foydalana olish qobiliyatibo'yicha amaliy bilimlar sezilarli darajada past va eksperimental guruhda 26,6% ni, nazorat guruhida esa 10,2% ni tashkil etdi.

Olingan bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llash qobiliyati bilan matematik kompetentsiyaning rivojlanish darajalarini qiyosiy tahlil qilish tadqiqotimiz predmeti bo'lib hismat qiladi.

Matematik kompetentsiyaning shakllanish darajalari bilan asosiy malakalarning shakllanish darajalari o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlash bo'yicha eksperimental materiallar

tahlili pedagogik tajriba davrida ijobiy o'zgarishlar sodir bo'lganligini aniqladi.

Shunday qilib, eksperimental guruhda tadqiqot jarayoni davrida turli darajadagi matematik qobiliyatlarga ega bo'lgan talabalarni tabaqalashtirilgan qayta guruhlash sodir bo'ldi, bunda birinchi darajaga ega bo'lgan o'quvchilar soni sezilarli darajada kamaydi va shakllanib bo'lganlik darajasi ko'ra uchinchi daraja ega bo'lganlar soni sezilarli darajada oshdi.

Matematik kompetensiya ko'rsatkichlarining sifat jihatidan o'sishi asosiy ko'nikmalarining rivojlanish darajalarining o'sishiga yordam berdi, bunda o'quvchilarning 54,5 foizi asosiy ko'nikmalarining uchinchi darajasi va 18,2 foizi to'rtinchi darajaga ega.

Talabalarning birinchi darajali matematik kompetensiya bilan bog'liq harakatlarga salbiy munosabati eksperimental guruhda -25,7% ni tashkil qiladi. Ma'lum bo'lishicha, keyingi darajalarga ketma-ket o'tish bilan salbiy munosabatli talabalar soni asta-sekin kamayib boradi, bu yerda - eksperimental guruh talabalaridagi ko'rsatkichlarning 47,4 foizi befarqlikka to'g'ri keladi va eksperimental guruhdagi o'lchovlarning 27,1 foizi ijobiy natijani ko'rsatadi. Tahlil natijasida shu holat yuzaga keldiki, matematik kompetensiya rivojlanishining birinchi bosqichida talabalarda yanada ko'proq harakat qilishga bo'lgan talabchan munosabat deyarli yo'q.

Pedagogik eksperiment jarayonida doimiy monitoring olib borilganda, matematik kompetentsiyaning rivojlantirishning birinchi va ikkinchi bosqichlari davomida tajriba guruhlari talabalar o'quv faoliyatiga befarq munosabatda bo'lishlari bilan ajralib turishi aniqladi. Bu pedagogik test o'tkazish jarayonining boshlang'ich va yakuniy bosqichlarida o'zini namoyon qildi, bu erda eksperimental guruh talabalar o'rtasida so'rovnoma o'tkazish oxirida ta'lim faoliyatiga ijobiy munosabatni oshirish tendensiyasi aniqlandi.

Talabalarning o'quv faoliyatiga bo'lgan munosabatini o'rganib chiqib, matematik kompetentsiyaning rivojlantirishning turli darajalarida eng ko'p ko'rsatkichlar vaziyatga nisbatan befarq va ijobiy munosabatni bildirish holatlari aniqlandi.

Ekspirimental guruhda yuqori darajadagi matematik kompetentsiyaning rivojlantirish ulushini oshirish tendensiyasi, mustahkamlangan ijobiy va zaruriy munosabatning ahamiyatini oshirish tendensiyasi kuzatildi.

Xulosa. Keyingi bosqichlarga ketma-ket o'tish bilan salbiy motivlar soni kamayib borishi aniqlandi, - eksperimental guruh talabalar o'rtasidagi ko'rsatkichlarning 47,4 foizi befarqlik bilan bog'liq.

Matematik kompetentsiyaning rivojlantirishning turli bosqichlarida eng ko'p ko'rsatkichlar vaziyatga nisbatan befarq va ijobiy munosabatni bildiradi.

Adabiyotlar

1. Ne'matovich E. G. Jismoniy tayyorgarlik bo'yicha nazorat sinovlarning metrologik mumkinligini asoslanish. // Pedagogika va psixologiya innovatsiyalar. – T.: 2020. № 3, 11-b.
2. Uraimov S. Harbiy tarbiya va jismoniy tarbiya darslarida yigitlarning motor fitnessining blok-modular tizimining o'zaro aloqasi // Herald pedagogiki. NaukaiPraktyka. –T.: 2021. №. 1, 1-b.
3. Xankeldiev Sh. X., Uraimov S. R. Chaqirilgunga qadar yoshlarning jismoniy holati. // Monografiya. -Farg'ona: 2020.
4. Xankeldiev Sh.X. Talaba yoshlarning jismoniy tayyorgarligining tegishli me'yorlarini qurish metodikasi. // ilmiy va amaliy. konf. –Toshkent: 2015, 332-333-b.
5. Khankeldiev S. K., Uraimov S. R. Talaba yoshlarning motor konakliklari va jismoniy rivojlanishi o'rtisidoyotgan aloqalini kanonik tahlil usullari bilan baholash. // Ijtimoiy fanlar mavzulari jurnali. –T.: 2021. №. 3, 7-b.
6. Xankeldiev Sh. X., Uraimov S. R. Talabalar harakat mahoratining omilli tuzilishi. // Monografiya. –Rossiya: 2021,122-b.

РЕЗЮМЕ

Maqolada jismoniy madaniyat fakulteti talabalar kontingenti orasida olib borilgan va maktab ta'limi tizimida ish yuritadigan bo'lajak mutaxassislarining matematik qobiliyatlarini aniqlashga qaratilgan sotsiologik tadqiqotlar natijalari keltirilgan.

РЕЗЮМЕ

В статье представлены результаты социологического опроса, проведенного среди контингента студентов факультета физической культуры и направленного на определение математических способностей будущих специалистов, работающих в системе школьного образования.

SUMMARY

The article presents the results of a sociological survey conducted among the contingent of students of the Faculty of Physical Education and aimed at determining the mathematical abilities of future specialists working in the school education system.